

Hazai Samu temetése

Hatalmas tömeg kísérte utolsó útjára a jósgoa, bölcs, kiváló magyar katonát, az első világháború előtti és a háborús honvédségnek egyik vezéralakját, a ferencjózsefi korszak nagy katonapolitikusát: báró Hazai Samu vezérezredest, volt honvédelmi minisztert, valóságos belső titkos tanácsost, a legnagyobb katonai és polgári érdemrendek tulajdonosát.

Kilencvenegyedik évében volt, amikor a természet örök törvényeit követve, lithagyott minket, akik csak tisztelettel és szeretettel ejthettük ki nevét. Kortársai már alig élhetnek, akik tehát ott álltunk sírjánál, csaknem mindannyian a gyermek-i ragaszkodás és hála érzésével búcsúztunk el utoljára nagy halottunktól.

Nem volt ott senki, akivel hatalmának idejében valamikor jót nem tett volna, de nem is lehattunk ott valamennyien, mert hiszen ő az egész régi honvédségnek nagy jótevője volt.

Amikor az elmúlt év december 26-án, születésnapja évfordulóján életében utoljára meglátogattam, már gyengélkedett, de ragyogó szellemi erejének teljesen birtokában volt. Csodálatos éleslátással nyilatkozott az ország legsúlyosabb kérdéseiről. Mint mindig, minden földi hiúság távol állott tőle, de nagyon örvendett kormányzónk nemes gesztusa fölött, aki születésnapján kéziratával tisztelte meg. Szinte közbömbös egyszerűséggel emlékezett meg közeli haláláról, de hősiesen uralkodott testi gyöngeségén. Kérdésemre elmondta, hogy operált szeme ellenére is ő maga olvas, nem akar még az őt rajongóan szerető családtagjainak sem terhére lenni. Azzal búcsúzott el akkor, hogy ha majd jobban lesz, visszadja látogatásomat... Még akkor sem tagadhatta meg igazi úri mivoltát, lenyűgöző finom tapintatát.

Utolsó látogatásom után a Magyar Nemzet olvasói előtt dióhéjban ismerttettem a kiváló nagy magyar ember történelmi érdemeit. Élete egész munkásságát, amelynek minden perce hazájának hűség szolgálatában telt el, nagy alkotásait csak egy vaskos kötetben örökíthetnők meg.

De azt most is ki kell emelnem, hogy Hazai Samunak köszönhetjük, hogy az első világháború első telén az orosz áradat nem özönlötte el az országot. Jól tudta ő, milyen

biztos védőbástyája az országnak a Kárpátok gerince, ha azt minden áldozatra kész igaz magyar hazafiak védik. Akkor írta Boroevics hadseregprancsnok Hazai Samunak:

„Megmentetted a hazát.”

Ma már a nagy férfit nem teljesítheti kötelességét hazája iránt a felsőházban sem, amelynek a legutóbbi időig legszorgalmasabb tagja volt.

Katonai pompával temették el Hazai Samut. A beszentelés után honvédek hosszú sora vitte külön-külön az egyes érdemrendek impozáns nagykeresztjelt szalagokkal. Hazai Samu koporsóját hűséges élettársa követte fivére, Juhász László altábornagy karján; őket követték a gyászoló család többi tagjai. A megjelentek meghatódottan tisztelegtek a nagy halott porhüvelye előtt.

A szomorú szertartáson ott voltak: József főherceg teljes tábornagyi díszben. A magyar kormány és a honvédség képviselőiben: Bartha Károly honvédelmi miniszter és Littay András vezérezredest, valamint az egyes csapattestek nagyszámú katonai küldöttségei. A politikai előkelőségek sorában feltűntek: báró Perényi Zsigmond koronaőr, gróf Esterházy Mór volt miniszterelnök, Balogh Jenő volt igazságügyminiszter, Ugron Gábor volt belügyminiszter, Soós Károly és Rátz Jenő volt honvédelmi miniszterek, Sztankay Géza ny. államtitkár és Farkas Elemér, utóbbi kettő Hazai Samunak régi munkatársai.

A végtisztességen részt vettek még a nagy tömegben: Kárpáthy Kamillo, Tanczos Gábor, Révy Kálmár és Rapács Richárd vezérezredek, Mina Alajos, Fráter Jenő, Tóthvárad-Asbóth István, Janauschek Gyula, Hegedűs Pál, Lednitzer, Naményi-Kontz, Suhay Imre, Lenz Albin, Takáts György, Eölbey-Till, Schreiner altábornagyságok és Hazai vezérőrhadbiztos.

Csak hevenyészve ragadhattam ki a fenti neveket. De a legegyszerűbb ember csillogó könnyei voltak a legékeesebb drágakövek, amelyekkel sírját elhalmozták. Ma is azzal búcsúzom határtalan tisztelettel és szeretettel atyai barátomtól, mint utolsó látogatásomkor:

„A viszontlátásrai”

Tombor Jenő